

HOTĂRÂREA CURȚII
28 februarie 1991*

**Procedură penală
împotriva
lui André Marchandise și alții**

(cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, formulată de Cour d'appel din Mons)

„Interpretarea articolelor 3 litera (f), 5, 30-36, 59-66 și 85 din Tratatul CEE – Legislația națională care interzice lucrătorilor desfășurarea de activități comerciale cu amănuntul duminica după orele 12”

Cauza C-332/89

În cauza C-332/89,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, de către Cour d'appel din Mons (Belgia) pentru pronunțarea, în procedura penală în fața acestei instanțe, împotriva

lui André Marchandise,

Jean-Marie Chapuis,

SA Trafitex,

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea articolelor 3 litera (f), 5, 30-36, 59-66 și 85 din Tratatul CEE,

CURTEA,

compusă din domnii O. Due, președinte, J. C. Moitinho de Almeida, G. C. Rodríguez Iglesias și M. Díez de Velasco, președinți de cameră, R. Joliet, F. Grévisse și M. Zuleeg, judecători,

avocat general: domnul W. Van Gerven

grefier: doamna D. Louterman, administrator principal

după examinarea observațiilor scrise prezentate:

* Limba de procedură: franceza.

– pentru domnii André Marchandise, Jean-Marie Chapuis și pentru SA Trafitex, de către Francis Bauduin, avocat în Baroul din Bruxelles, și de către Jean Wagener, avocat în Baroul din Luxemburg,

– pentru Comisie, de către domnii René Barents, membru al serviciului juridic, și Hervé Lehman, funcționar francez detașat în cadrul serviciului juridic, în calitate de agenți,

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale domnilor A. Marchandise, J.-M. Chapuis și ale SA Trafitex, reprezentați de F. Bauduin și Tailleur, avocați în Baroul din Bruxelles, și ale Comisiei, în ședința din 26 septembrie 1990,

după ascultarea concluziilor avocatului general prezentate în ședința din 22 noiembrie 1990,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin Hotărârea din 5 octombrie 1989, primită la Curte la 27 octombrie 1989, Cour d'appel din Mons (Belgia) a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, o întrebare preliminară cu privire la interpretarea articolelor 3 litera (f), 5, 30-36, 59-66 și 85 din același tratat în scopul aprecierii compatibilității cu aceste dispoziții a unei reglementări naționale prin care se interzicea desfășurarea de activități comerciale cu amănuntul de către lucrători duminica după ora 12.

2 În conformitate cu dispozițiile coroborate ale articolelor 11 și 14 alineatul (1) din Legea belgiană din 16 martie 1971 privind munca, se interzice desfășurarea de activități comerciale cu amănuntul de către lucrători duminica după ora 12. Articolul 53 din această lege precizează că în cazul nerespectării acestei norme, angajatorul riscă pedeapsa cu închisoarea și cu amendă.

3 Domnul André Marchandise, administrator al societății Trafitex, și domnul Jean-Marie Chapuis, angajat al societății menționate, au fost urmăriți penal de către Ministerul Public pentru angajarea, cu diverse ocazii între 14 septembrie 1986 și 14 decembrie 1986, a nouă lucrători în zilele de duminică, după orele 12, într-un magazin cu amănuntul, în contradicție cu dispozițiile Legii din 16 martie 1971 privind munca.

4 La 1 iunie 1988, Tribunal correctionnel din Charleroi, i-a găsit pe pârâți vinovați de acuzațiile aduse și i-a condamnat la pedeapsa cu amenda și, în subsidiar, la pedeapsa cu

închisoarea, cu suspendare în cazul lui Jean-Marie Chapuis. Prin aceeași hotărâre, societatea Trafitec a fost declarată responsabilă civil pentru pedepsele pecuniare.

5 Întrucât părțile au formulat apel împotriva acestei hotărâri, Camera a patra a Cour d'appel din Mons, competentă în materie penală, a pronunțat o hotărâre prin care a înaintat Curții o întrebare preliminară vizând să afle:

„dacă dispozițiile articolelor 1, 11, 14 alineatul (1), 53, 54, 57, 58 și 59 din Legea din 16 martie 1971, modificată în special prin Legea din 20 iulie 1978 și prin Decretul regal nr. 15 din 23 octombrie 1978, contravin articolelor 3 litera (f), 5, 30-36, 59-66 și 85 din Tratatul de la Roma din 25 martie 1957”.

6 Pentru o prezentare mai detaliată a cadrului juridic și a faptelor acțiunii principale, a derulării procedurii, precum și a observațiilor scrise prezentate Curții, se face trimitere la raportul pentru ședință. Aceste elemente din dosar sunt reluate, în continuare, numai în măsura în care acest lucru este necesar pentru raționamentul Curții.

7 Cu titlu preliminar, este necesar să se observe că deți nu intră în competența Curții, în cadrul procedurii întrebărilor preliminare, să se pronunțe cu privire la compatibilitatea unei dispoziții naționale cu tratatul, aceasta are, în schimb, competența să furnizeze instanței naționale toate elementele de interpretare care țin de dreptul comunitar ce îi pot permite să aprecieze această compatibilitate în vederea pronunțării hotărârii în cauza cu privire la care a fost sesizată.

Cu privire la articolul 30 din Tratatul CEE

8 Instanța națională dorește, în esență, să afle dacă dispozițiile care interzic lucrătorilor să desfășoare activități comerciale cu amănuntul în zilele de duminică constituie o măsură cu efect echivalent unor restricții cantitative în sensul articolului 30 din tratat.

9 Mai întâi, este necesar, să se arate că o reglementare națională care interzice desfășurarea de activități comerciale cu amănuntul de către lucrătorii salariați în zilele de duminică nu are ca obiect reglementarea schimburilor comerciale. Aceasta poate, totuși, să aibă efecte restrictive asupra liberei circulații a mărfurilor. Chiar dacă este puțin probabil ca închiderea anumitor categorii de magazine duminică să determine consumatorii să renunțe definitiv să achiziționeze produse care sunt disponibile în cursul celorlalte zile ale săptămânii, aceasta nu schimbă faptul că interdicția în cauză poate avea consecințe negative asupra volumului vânzărilor și, în consecință, asupra volumului importurilor.

10 În continuare, este necesar să se constate că o reglementare de acest gen afectează deopotrivă vânzarea produselor naționale și pe cea a produselor importate. În principiu, comercializarea produselor importate din alte state membre nu devine, prin urmare, mai

dificilă decât cea a produselor naționale (a se vedea, în acest sens, Hotărârea Curții din 23 noiembrie 1989, Torfaen Borough Council/B & Q plc, C-145/88, Rec., p. 3851).

11 În această hotărâre Curtea s-a pronunțat în esență, cu privire la o reglementare națională similară, care interzicea comercianților cu amănuntul să deschidă în zilele de duminică, că o astfel de interdicție nu este compatibilă cu principiul liberei circulații a mărfurilor prevăzut în tratat decât cu condiția ca eventualele obstacole în calea schimburilor comunitare să nu depășească ceea ce este necesar pentru a asigura obiectivul vizat și ca acest obiectiv să fie justificat cu privire la dreptul comunitar.

12 În aceste condiții, trebuie constatat, în primul rând, că o reglementare similară celei în cauză urmărește un scop justificat în ceea ce privește dreptul comunitar. Într-adevăr, Curtea a considerat deja în hotărârea sa din 23 noiembrie 1989, citată anterior, că reglementările naționale care stabilesc programul de funcționare a întreprinderilor comerciale cu amănuntul constituie expresia unor alegeri politice și economice prin aceea că vizează asigurarea unei repartiții a orelor de lucru și de odihnă adaptată particularităților socioculturale naționale sau regionale a cărei apreciere aparține, în stadiul actual al dreptului comunitar, statelor membre.

13 Este necesar să se constate, în al doilea rând, că efectele restrictive asupra schimburilor comerciale care pot rezulta eventual dintr-o astfel de reglementare nu par a fi excesive în raport cu scopul urmărit.

14 Prin urmare, este necesar să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 30 din tratat trebuie interpretat în sensul că interdicția pe care o stabilește nu se aplică unei reglementări naționale care interzice desfășurarea activității lucrătorilor salariați în zilele de duminică după ora 12.

Cu privire la articolul 34 din Tratatul CEE

15 De altfel, întrebarea preliminară urmărește de asemenea să stabilească dacă măsura în cauză constituie o restricție cantitativă la export în sensul articolului 34 din tratat.

16 În această privință, trebuie amintit că, în Hotărârea din 8 noiembrie 1979, Groenveld (15/79, Rec., p. 3409), Curtea a considerat, în esență, că nu este incompatibilă cu articolul 34 din tratat o măsură națională care se aplică în mod obiectiv producției de mărfuri de un anumit tip fără a face o distincție în funcție de destinația acestora pentru piața națională sau pentru export.

17 Este necesar, așadar, să se răspundă acestei părți a întrebării preliminare că o reglementare națională care interzice desfășurarea activității lucrătorilor în zilele de duminică după ora 12 nu este incompatibilă cu articolul 34 din tratat deoarece aceasta nu are ca obiect reglementarea fluxurilor de schimb între statele membre și că se aplică, în funcție de criterii obiective, ansamblului de întreprinderi comerciale dintr-un anumit sector fără a face distincție între

mărfurile pe care consumatorul intenționează să le utilizeze în locul unde au fost achiziționate și cele pe care dorește să le exporte.

Cu privire la articolele 59–66 din Tratatul CEE

18 Instanța națională ridică, de asemenea, o întrebare referitoare la aprecierea măsurii în cauză în ceea ce privește articolele 59–66 din tratat. În această privință, este necesar să se observe în primul rând că aceste articole vizează instituirea libertății de a presta servicii în interiorul Comunității. La articolul 60 din tratat se precizează că prestațiile furnizate în mod obișnuit contra unei remunerații sunt considerate servicii, cu excepția, în special, a cazurilor în care acestea sunt reglementate prin dispozițiile referitoare la libera circulație a mărfurilor.

19 În continuare, este necesar să se indice că, în speță, este vorba de o reglementare privind modalitățile de exercitare a activităților de vânzare cu amănuntul care urmărește un obiectiv de protecție socială. Date fiind aceste caracteristici, această reglementare trebuie examinată în ceea ce privește articolul 30 din tratat, astfel cum a subliniat Curtea în Hotărârea Torfaen Borough Council/B & Q plc, citată anterior. În consecință, dispozițiile privind libera circulație a serviciilor nu se pot aplica.

Cu privire la articolele 3 litera (f), 5 și 85 din Tratatul CEE

20 În cele din urmă, instanța națională solicită să se examineze dispozițiile naționale în cauză în ceea ce privește articolele 3 litera (f), 5 și 85 din tratat.

21 Întrebarea adresată de instanța națională în privința acestor dispoziții trebuie să fie înțeleasă ca vizând, în esență, să se stabilească dacă o reglementare națională care interzice desfășurarea activităților comerciale cu amănuntul de către lucrători în zilele de duminică este compatibilă sau nu cu obligațiile care decurg pentru statele membre din articolul 5 din Tratatul CEE, coroborat cu articolele 3 litera (f) și 85 din același tratat.

22 Este necesar să se amintească, în această privință, că, articolele 85 și 86 din tratat, în sine, se referă numai la comportamentul întreprinderilor și nu vizează măsurile legislative sau de reglementare adoptate de statele membre. Totuși, din jurisprudența constantă a Curții rezultă că articolele 85 și 86, citite în coroborare cu articolul 5 din tratat, impun statelor membre să nu ia sau să nu mențină în vigoare măsuri, chiar de natură legislativă sau reglementară, care ar putea elimina efectul util al normelor de concurență aplicabile întreprinderilor. Acesta este cazul, în temeiul acestei jurisprudențe, atunci când un stat membru fie impune sau favorizează înțelegeri care se opun articolului 85, sau care consolidează efectele unor astfel de înțelegeri, fie privează propria reglementare de caracterul său oficial prin delegarea către operatori privați a responsabilității de a lua decizii care afectează sfera economică (a se vedea Hotărârea din 21 septembrie 1988, van Eycke/Aspa, punctul 16, 267/86, Rec., p. 4769).

23 Este necesar să se constate că în acest caz niciun element din dosar nu permite să se concluzioneze că reglementarea în cauză vizează consolidarea efectelor unei înțelegeri preexistente. Pe de altă parte, niciunul dintre elementele acestei reglementări nu o poate priva de caracterul său oficial.

Cu privire la cheltuielile de judecată

24 Cheltuielile efectuate de Comisia Comunităților Europene, care a prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile în acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura pendinte din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebarea care i-a fost adresată de Cour d'appel din Mons, prin Hotărârea din 5 octombrie 1989, hotărăște:

(1) Articolul 30 din Tratatul CEE trebuie interpretat în sensul că interdicția pe care o conține nu se aplică unei reglementări naționale care interzice desfășurarea activității lucrătorilor salariați duminica după ora 12.

(2) Articolul 34 din tratat trebuie interpretat în sensul că interdicția pe care o conține nu se aplică unei astfel de reglementări.

(3) Nici articolele 59–66 din tratat, nici dispozițiile coroborate ale articolelor 3 litera (f), 5 și 85 din tratat nu se aplică unei astfel de reglementări.

Due	Moitinho de Almeida	Rodríguez Iglesias	
Díez de Velasco	Joliet	Grévisse	Zuleeg

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 28 februarie 1991.

Grefier
J.-G. Giraud

Președinte
O. Due